

DOĞU KARADENİZ'E ÖZGÜ KALANDAR KUTLAMALARININ KÜLTÜREL MİRAS TURİZMİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ*

*Paşa Mustafa ÖZYURT**
Sezai SARIİBRAHİMOĞLU****

ÖZ

Kültürel miras turizmi arz ve talep bakımından küresel turizm pazarında önemli bir konuma sahiptir. Özellikle somut olmayan kültürel varlıkların turizm ürünü olarak kullanılması, günümüzde pek çok başarılı destinasyon tarafından tercih edilmekte ve önemsenmektedir. Bu çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesine özgü yeni yılı ifade eden Kalandar kutlamalarını, somut olmayan kültürel miras turizmi kapsamında incelemektedir. Bölgenin zengin ve özgün kültürüne dayanan Kalandar kutlamaları, yaşayan bir miras unsuru olarak önemli bir turizm potansiyeli taşımaktadır. Bu bakımdan Kalandar kutlamalarının kültürel mirasa dayalı turizm talebi yaratma ve bölgenin turizm arzına çeşitlilik kazandırma amacıyla incelenmesi önemlidir. Çalışma kapsamında, öncelikle kültürel miras kavramı incelenmekte ve kültürel miras unsurlarının turizm çekiciliği olarak kullanımına yer verilmektedir. Araştırmanın özgün katkısı kapsamında ise Kalandar Kutlamalarının kültürel miras turizminde kullanım olanakları uygulama önerileriyle desteklenmektedir. Bu yönüyle çalışmanın alternatif bir turizm ürünü geliştirme bağlamında destinasyon örgütlerine ve yöneticilere yol gösterici olması öngörülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kültürel miras turizmi, Kalandar kutlamaları, Doğu Karadeniz Bölgesi.

INVESTIGATING OF KALANDAR CELEBRATIONS, PECULIAR TO THE EASTERN BLACK SEA, IN THE CONTEXT OF CULTURAL HERITAGE TOURISM

ABSTRACT

Cultural heritage tourism has an important position in the global tourism market regarding the significance of supply and demand. In particular, the use of

* *Gönderim Tarihi: 16.04.2022. Kabul Tarihi: 21.05.2022.*

** *Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, GİRESUN. pasa.mustafa@giresun.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2968-7988.*

*** *Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı, GİRESUN, sezaisariibrahimoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4702-2405..*

intangible cultural heritage assets as a tourism product is preferred and considered by many successful destinations nowadays. This study examines the *Kalandar* celebrations, representing the new year customs and conventions, peculiar to the Eastern Black Sea Region, within the scope of intangible cultural heritage tourism. Based on the rich and unique culture of the region, *Kalandar* celebrations have an important tourism potential as a living heritage element. In this respect, it is important to examine the *Kalandar* celebrations to create a tourism demand based on cultural heritage and to diversify the tourism supply of the region. To this end, application suggestions are made to the decision-making stakeholders regarding the planning of *Kalandar* celebrations as a tourism attraction.

Keywords: Cultural heritage tourism, *Kalandar* celebrations, Eastern Black Sea Region.

Giriş

Kültürel miras turizmi soyut ve somut kültürel miras unsurlarının deneyimlenmesi amacıyla yapılan turizm türünü ifade etmektedir. Bu yönüyle, tarihi yapılar ve anıtlar, müzeler, sanatsal gösteriler, gastronomik ürünler, gelenekler ve yaşam tarzları gibi unsurlar kültürel miras turizminin ana ürününü oluşturmaktadır. Kültürel mirasa dayalı turizm faaliyetlerinin öğrenme ve keşfetme motivasyonu ile yapıldığı belirtilmektedir¹. Günümüzde gerçekleşen ulusal ve uluslararası seyahatlerin en önemli nedeni dünyanın sahip olduğu kültürel miras zenginliği olarak gösterilmektedir². Özellikle 1990'lı yıllardan sonra turizm talebinin standartlaştırılmış kitle turizmi ürünlerinden kişiselleştirilmiş ürünlere doğru yönelmesi, kültürel miras kapsamlı yapılan turizm faaliyetlerini artırmıştır³. Bu bakımdan günümüzde, küresel turizm pazarının en önemli arz ve talep kaynağını kültürel miras unsurları oluşturmaktadır⁴. Değişen tüketici ihtiyaç ve davranışları sonucu kültürel miras turizminin önemi bazı ülkeler tarafından hızla fark edilmiştir. Örneğin İngiltere hükümeti 1997 yılında miras turizmini, İngiltere turizm endüstrisinin

¹ Hilary du Cros, "A New Model to Assist in Planning for Sustainable Cultural Heritage Tourism", *International Journal of Tourism Research*, 2001, 3(2), s.165; Elisa Panzera-Thomas de Graaff-Henri de Groot, "European Cultural Heritage and Tourism Flows: The Magnetic Role of Superstar World Heritage Sites", *Papers in Regional Science*, 2021, 100(1).

² Dünya Turizm Örgütü, *Tourism and Intangible Cultural Heritage*, 2012, UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284414796>.

³ Dallen Timothy, *Cultural Heritage and Tourism: An introduction*, Bristol 2011, s.8; Namho Chung- Hyunae Lee-Jin-Young Kim-Chulmo Koo, "The Role of Augmented Reality for Experience-Influenced Environments: the Case of Cultural Heritage Tourism in Korea", *Journal of Travel Research*, 2018, 57(5), s.627.

⁴ Pamela Ho-Bob McKercher, "Managing Heritage Resources as Tourism Products", *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 2004, 9(3), s.256.

denizaşırı ziyaretçiler için en güçlü yönü olarak ifade ederek turizm politikasını buna göre planlamıştır⁵.

Kültürel miras unsurları özgün bir destinasyon markası yaratmada önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Bu bakımdan, dünyadaki pek çok başarılı destinasyon kültürel miras unsurlarını marka ve imaj çalışmalarında kullanmaktadır⁶. Kültürel miras unsurları ayrıca destinasyonların rekabet gücünü de önemli oranda artırabilmektedir. Bu yönüyle kültürel miras kaynakları, turizm pazarındaki yoğun rekabet ortamında destinasyonların sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmelerine olanak sağlamaktadır⁷. Bunlara ek olarak, yerel kültürel miras unsurlarının turizmde kullanımı aynı zamanda bu unsurlarının korunmasına da yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan kültürel miras turizmi bir yandan yerel ekonomiye katkı sağlarken, diğer taraftan ise kültürel varlıkların korunması bilincinin ve uygulamalarının gelişmesini de teşvik etmektedir⁸. Bu yönüyle kültürel miras turizminin, destinasyona pek çok bakımdan olumlu katkı yapabilme özelliğine sahip olduğu ifade edilebilir.

Kültürel miras turizminin yukarıda ifade edilen çok boyutlu olumlu etkilerinin anlaşılması ve kültürel mirasa dayalı turizm hareketliliğinin artmasıyla beraber bu alana yönelik akademik ilgi de zamanla artmıştır. Uluslararası yazında, özellikle 2000li yıllardan itibaren kültürel miras unsurlarının turizm ürünü olarak planlanması ve kullanılmasına yönelik pek çok çalışma yapıldığı⁹ görülmektedir. Buna paralel olarak Türkiye’de de kültürel

⁵ Susan Markwell-Marion Bennett-Neil Ravenscroft, “The Changing Market for Heritage Tourism: A Case Study of Visits to Historic Houses in England”, *International Journal of Heritage Studies*, 1997, 3(2), s.95.

⁶ Salvador Del Barrio García - Belén Prados Peña, “Do Brand Authenticity and Brand Credibility Facilitate Brand Equity? The Case of Heritage Destination Brand Extension”, *Journal of Destination Marketing & Management*, 2019, 13; Blanka Škrabić Perić-Blanka Šimundić-Vinko Muštra-Marijana Vugdelija, “The Role of UNESCO Cultural Heritage and Cultural Sector in Tourism Development: the Case of EU Countries”, *Sustainability*, 2021, 13(10), s.2;

⁷ Desiderio Juan García-Almeida, “Knowledge Transfer Processes in the Authenticity of the Intangible Cultural Heritage in Tourism Destination Competitiveness”, *Journal of Heritage Tourism*, 2019, 14(5-6), s.409.

⁸ Cros, a.g.m., s.166; McKercher, a.g.m., s.256.

⁹ Francesc Fusté Forné-Lluís Mundet i Cerdan, “A Land of Cheese: From Food Innovation to Tourism Development in Rural Catalonia”, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2021, 19(2); Stephen Boyd, “Cultural and Heritage Tourism in Canada: Opportunities, Principles and Challenges”, *Tourism and Hospitality Research*, 2002, 3(3); Gabriel Laeis-Regina Scheyvens-Carolyn Morris, “Cuisine: a New Concept for Analysing Tourism-Agriculture Linkages?”, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2020, 18(6); Soojung Kim-Michelle Whitford-Charles Arcodia, “Development of Intangible Cultural Heritage as a Sustainable Tourism Resource: the Intangible Cultural Heritage Practitioners’ Perspectives”, *Journal of Heritage Tourism*, 2019, 14(5-6); Bynum Boley-Cassandra Johnson Gaither, “Exploring Empowerment within the Gullah Geechee Cultural Heritage Corridor: Implications for Heritage Tourism Development in the Lowcountry”. *Journal of Heritage Tourism*, 2016, 11(2); Richard Sharpley, ‘Kamikaze’ heritage tourism in Japan: a pathway to peace and understanding?”, *Journal of Heritage Tourism*, 2020, 15(6), s.709-726.

miras varlıklarını turizm disiplini açısından inceleyen araştırmaların olduğu ve bu çalışmalarda ebru sanatı¹⁰, yöresel yiyecekler¹¹, edebiyat varlıkları¹² ve el sanatları¹³ gibi farklı kültürel miras unsurlarının turizm geliştirme yönüyle incelendiği anlaşılmaktadır.

Bununla beraber yapılan alanyazın incelemesinde, Trabzon ve yöresine özgü Kalandar kutlamalarının turizm bağlamında henüz araştırılmadığı tespit edilmiştir. Kalandar, Trabzon yöresinde mahalli takvime göre yılbaşı gününü belirtmekte ve farklı kültürlerden unsurları içeren geleneksel bir kutlamayı ifade etmektedir. Kalandar kutlamaları; performans gösterileri, gastronomik unsurlar, sosyal ilişkiler ve yerel yaşam tarzını yansıtan kültürel unsurları içermektedir¹⁴. Kalandar kültürünün sahip olduğu özgün içerik ve değer, uluslararası turizm pazarında artan otantiklik arayışına yönelik önemli bir çekicilik olarak değerlendirilebilir. Türkiye, kültürel varlıklar bakımından oldukça zengin olmasına rağmen turizm pazarında daha çok bir yaz turizmi destinasyonu olarak bilinmektedir¹⁵. Bu yönüyle Türkiye, değişen tüketici eğilimlerine ve alternatif pazarlara yönelik ürün geliştirme bağlamında yeni alanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu bakımdan Türkiye'nin katma değerli ürün geliştirip turizmde rekabet gücünü artırabilmesi, özgün kültürel miras kaynaklarını turizm pazarına arz edebilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda, yerel bir değer olan Kalandar kutlamalarının turizm ürünü olarak planlanmasının, alternatif bir çekicilik olarak bölgede kültürel miras turizminin gelişmesine ve turizm rekabet gücünün artırılmasına olumlu katkılar yapacağı öngörülebilir. Ayrıca, turizm talebinin düşük olduğu kış aylarında talebin yükselmesine, turizm sezonunun uzamasına ve farklı sosyoekonomik yerel halk gruplarının turizmin olumlu etkilerinden faydalanmasına da olumlu etkileri olacağı belirtilebilir. Bunların yanı sıra, yerel folklor unsurlarına yönelik farkındalığın artmasını ve bu unsurların korunması ve yaşatılmasını da teşvik edeceği ifade edilebilir.

¹⁰ Elbeyi Pelit-Turgut Türkoğlu, "Somut olmayan kültürel miras değerlerinin turizme yansımaları ebru sanatı üzerine bir inceleme", *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2019, 3(1), s.101-118.

¹¹ Gizem apar-Uysal Yenipınar, "Somut olmayan kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizmi", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2016, 4(1), s.100-115.

¹² Samet evik, "Kültürel Miras Kapsamında Edebiyat Turizmi Deneyimi: Sait Faik Abasıyanık'ın İzinde Otoetnografik Bir alışma", *Electronic Turkish Studies*, 2017, 12(29), s.151-168.

¹³ Murat Bayazit-Uğur Ceylan-Uğur Saylan, "Geleneksel El Sanatlarının Bölge Turizmine Etkisi: Güneydoğu Anadolu Bölgesi", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 2012, 1(1), s.899-908.

¹⁴ Zeynep Kantarcı, "Kalandar Kutlaması: Livera (Yazlık) Köyü Örneği", *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, 4(10), s.495.

¹⁵ Maria Alvarez, "Marketing of Turkey as a Tourism Destination", *Anatolia An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 2010, 21(1), s.123-138; Durdana Ozretic Dosen-Jozo Previsic-Zoran Krupka-Vatroslav Skare-Tanja Komarac, "The Role of Familiarity in the Assessment of Turkey's Country/Destination Image: Going Beyond Soap Operas", *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 2018, 12(3), s.277-291.

Kültürel Miras Turizmi

Kültürel miras turizmi geçmişe ait somut ve somut olmayan kültürel varlıklar ile yeni gelişen yaşam tarzları, modern sanat ve kültürel akımların deneyimlenmesi motivasyonu ile yapılan turizm türünü ifade etmektedir. Bu bakımdan, insan topluluklarının oluşturduğu bütün maddi ve manevi unsurlar kültürel miras turizminin ana ürünü oluşturmaktadır. Arz yönünden ise kültürel miras turizmi, ziyaretçi çekme amacıyla destinasyonun sahip olduğu miras unsurlarının turizm çekiciliği olarak kullanılması şeklinde tanımlanmakta ve yerel ekonomiye olan anlamlı katkısı nedeniyle kamu ve özel sektör tarafından teşvik edilmektedir¹⁶. Uluslararası turizm hareketlerinin önemli bir bölümünün müze ve tarihi eser ziyaretleri, sanatsal unsurlar ve yerel kültürel bileşenlerin deneyimlenmesi gibi miras unsurlarını içermesi nedeniyle kültürel miras turizmi kapsamında gerçekleştiği belirtilmektedir¹⁷. Bu yönüyle kültürel miras turizmi küresel düzeyde pek çok destinasyonda farklı ölçeklerde gerçekleşmekte ve kültürel mirasa dayalı turizm arzı sunan destinasyonlar turizm pazarından önemli düzeyde talep almaktadır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) kültürel miras unsurlarını somut ve somut olmayan kültürel miras olmak üzere iki farklı kategoride sınıflandırmaktadır. Buna göre somut kültürel varlıklar tarihi, estetik, arkeolojik, bilimsel, etnik ve antropolojik değeri olan eser, yapı ve antik bölgeler gibi fiziki unsurları içerirken, somut olmayan kültürel miras öğeleri ise beş farklı başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; a) sözlü gelenekler ve anlatımlar, b) sanatsal performanslar ve sahne sanatları, c) sosyal uygulamalar, ritüeller ve festivaller, d) yaşam ve evrenle ilgili geleneksel bilgi ve uygulamalar ve e) geleneksel zanaatkarlık olarak ifade edilmektedir¹⁸. Dünya Turizm Örgütü ise ifade edilen bu beş başlığa ek olarak, yerel mutfak kültürleri ve gastronomik ürünleri de somut olmayan kültürel miras varlığı kapsamında değerlendirmektedir¹⁹.

Kültürel miras unsurlarının turizm çekiciliği olarak kullanımı geçmişten itibaren önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Alanyazın incelendiğinde bu konuyla ilgili iki farklı görüş olduğu tespit edilmektedir. Bunlardan koruyucu bakış açısına göre kültürel miras unsurlarının turizmde kullanımı, bu ürünlerin ticari bir meta haline dönüşüp özgünlüğünü kaybetmesine neden olmaktadır²⁰. Bunun aksine diğer görüş ise anlamlı bir talep yaratacak miras unsurlarının turizm pazarına sunulmamasını sahip olunan

¹⁶ Deepak Chhabra-Robert Healy-Erin Sills, “Staged Authenticity and Heritage Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 2003, 30(3), s.703.

¹⁷ Timothy, *a.g.e.*

¹⁸ UNESCO, “Intangible Heritage: Arts and Traditions of the World”, 2021, Erişim Adresi: <https://www.unesco.org/archives/multimedia/subject/13/Intangible+heritage>

¹⁹ Dünya Turizm Örgütü, *a.g.e.*

²⁰ McKercher, *a.g.m.*, s.255.

kalkınma potansiyelinin göz ardı edilmesi olarak değerlendirilmektedir²¹. Farklı destinasyonlar üzerinde kültürel miras varlıkları ile turizm ilişkisi incelendiğinde, kültürel miras unsurlarının turizm pazarına sunulabilmesi için bu unsurların bir düzeye kadar ticarileşmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Fakat bu unsurların özgün haliyle geleceğe aktarılabilmesi ise koruma-kullanma dengesinin oldukça iyi planlanmasına bağlıdır. Bu bakımdan hem destinasyonun ekonomik gelişim kapasitesinin kullanılabilmesi, hem de miras unsurlarının özgünlüğünün kaybolmadan korunabilmesi sürdürülebilir yönetim anlayışını gerektirmektedir²². Bu yönüyle, kültürel miras unsurlarının uygun ölçekli turizm ürünü olarak planlanması ve aynı zamanda korunması çok boyutlu ve uzun vadeli bir planlama sürecine ihtiyaç duymaktadır.

Kültürel mirasa dayalı turizm gelişiminin başarısı turizm sektörü, miras endüstrisi ve yerel halk arasındaki işbirliği yeteneğine bağlıdır. Bu bakımdan turizm sektörü ile kültürel miras endüstrinin birbirlerinin dinamik yapılarını öğrenmesi miras unsurlarının koruma-kullanma dengesi bakımından gereklidir. Bununla beraber başarılı bir turizm gelişimi için yerel halkın desteğinin alınması en önemli önkoşullardan birini ifade etmektedir. Bu bakımdan kültürel mirasın asıl sahibi yerel halkın da beklenti ve isteklerinin gözetilerek bu sürece dâhil edilmesi önemlidir²³. Arz yönünden kültürel miras turizminde dört temel başarısızlık faktörü ifade edilmektedir²⁴. Bunlar; (i) karar alıcıların ziyaretçi deneyim beklentileri bakımından kültürel miras pazarını yeterince tanımaması, (ii) destinasyonun kültürel miras çekiciliği ve taşıma kapasitesinin hatalı değerlendirilmesi, (iii) destinasyon hedef ve önceliklerin belirlenmemesi, ve (iv) miras unsurlarının yönetimi ile turizm geliştirme ve tanıtım ilişkisinin kurulamaması şeklindedir. Bu kapsamda, başarılı bir miras endüstrisi-turizm sektörü işbirliği öncelikle doğru ve uygun ölçekli bir planlama süreciyle ortaya çıkmaktadır.

Kültürel miras turizminin ekonomik etkilerinin yanı sıra yerel halk üzerinde özellikle sosyal ve duygusal yönden çeşitli etkileri olduğu belirtilmektedir. Destinasyonun sahip olduğu kültürel miras unsurlarının tanıtımının yapılarak turizm arzında kullanılması, bölge halkının bu unsurlara yönelik farkındalığını ve ilgisini artırmaktadır. Bu yönüyle kültürel miras turizmi, yerel halkın gurur ve kıvanç duygusu yaşamasını sağlamakta ve kimlik ve toplumsal aidiyet bilincinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda, kültürel miras turizmine konu olan soyut ve somut unsurların korunması bilincinin gelişmesini de teşvik etmektedir²⁵. Günümüzde pek çok ülke sahip

²¹ Yiping Li, "Heritage Tourism: the Contradictions Between Conservation and Change", *Tourism and Hospitality Research*, 2003, 4(3), s.247.

²² Cros, *a.g.m.*, s.166.

²³ Dünya Turizm Örgütü, *a.g.e.*

²⁴ McKercher, *a.g.m.*, s.264.

²⁵ Gareth Butler-Gerti Szili-Huanling Huang, "Cultural Heritage Tourism Development in Panyu District, Guangzhou: Community Perspectives on Pride and Preservation, and Concerns for the Future". *Journal of Heritage Tourism*, 2022, 17(1), s.69; Louis Tze Vong,

olduğu kültürel miras unsurlarını; vatandaşlık bilincinin ve yurtseverlik duygusunun geliştirilmesi, kültürel devamlılığın sağlanması, toplumsal yaşamın zenginleştirilmesi ve geçmişle bağ kurulması gibi çeşitli amaçlarla ilişkilendirmektedir²⁶. Bu bakımdan kültürel miras turizmi, bir turizm faaliyeti olmasının yanı sıra destinasyon ve yerel halk üzerinde çok boyutlu etkileri olan bir yapıyı ifade etmektedir.

Somut Olmayan Miras Unsurlarının Turizm Çekiciliği Olarak Kullanımı

Miras unsurlarının ulusların markalaşması üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve özellikle turizm sektöründe bu etkinin kültürel kaynak kullanımı şeklinde halen devam ettiği belirtilmektedir²⁷. Bununla beraber, somut kültürel miras unsurlarına kıyasla somut olmayan kültürel miras unsurlarının turizm çekiciliği olarak kullanımının daha yeni olduğu ve küresel olarak 1990lı yıllardan sonra gelişim gösterdiği ifade edilmektedir. Özellikle, UNESCO'nun 2003 yılında somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunması bildirisini kabul etmesi ve 2008 yılında ise kültürel miras listesine, somut olmayan kültürel miras varlıkları alt başlığını ekleyerek bu alanın önemine ve özgünlüğüne vurgu yapması, kültürel miras ve turizm işbirliğine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu bakımdan, kültürel mirasa dayalı turizm paradigmasının somut varlıklardan somut olmayan kültürel miras varlıklarına doğru evrilmesi sonucu²⁸ günümüzde pek çok destinasyon somut olmayan kültürel miras varlıklarını turizm çekiciliği olarak planlayarak turizm pazarına sunmaktadır. Bu bağlamda; yerel inançlar²⁹, yerel mutfak kültürü ve gastronomik ürünler³⁰, yöresel müzik kültürü, folklor unsurları ve gösteri performansları gibi yerel sanat unsurları³¹ ve etnik yaşam

“An Investigation of the Influence of Heritage Tourism on Local People's Sense of Place: The Macau Youth's Experience”, *Journal of Heritage Tourism*, 2013, 8(4), s.300; Steven Timoney, “We Should All Know Where We Came From. Identity and Personal Experiences at Heritage Sites”. *Journal of Heritage Tourism*, 2020, 15(4), s.434.

²⁶ Cros, *a.g.m.*, s.166; Timothy, *a.g.e.*, s.33.

²⁷ Slađana Starčević, “The Origin and Historical Development of Branding and Advertising in the Old Civilizations of Africa, Asia and Europe”, *Marketing*, 2015, 46(3), s.181.

²⁸ Yujie Zhu-Junmmmin Liu, “Cultural Reproduction: Ethnic Festivals as Intangible Cultural Heritage in China”, *Loisir et Société/Society and Leisure*, 2022, 44(3), s.3.

²⁹ Dan Yao-Ke Zhang-Lin Wang-Rob Law-Mu Zhang, “From Religious Belief to Intangible Cultural Heritage Tourism: A Case Study of Mazu Belief”, *Sustainability*, 2020, 12(10), 4229.

³⁰ Jacinthe Bessière, “Local Development and Heritage: Traditional Food and Cuisine as Tourist Attractions in Rural Areas”, *Sociologia Ruralis*, 1998, 38(1), s.21–34; Sara Forgas Serra-Joaquim Majó Fernandez-Lluis Mundet Cerdan, “the Value of Popular Cuisine in Tourism: A Costa Brava Case Study”, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2021, 19(2), 216-229; Marios Sotiriadis, “Pairing intangible cultural heritage with tourism: The case of Mediterranean diet”. *EuroMed Journal of Business*, 2017, 12(3), s.269-284.

³¹ Miguel Kanai, “Buenos Aires, Capital of Tango: Tourism, Redevelopment and the Cultural Politics of Neoliberal Urbanism”, *Urban Geography*, 2014, 35(8), s.1111-1117; Ruchika Ranwa, “Impact of Tourism on Intangible Cultural Heritage: Case of Kalbeliyas from

kültürü (örneğin: göçebe Samiler, Aborjinler, Amış ve Mennonite toplulukları vb.) ve sözlü edebiyat öğeleri³² gibi farklı miras unsurları turizm çekiciliği olarak planlanmaktadır. Bununla beraber etnik festivaller, küresel olarak en çok turizm talebi gören somut olmayan miras unsurları arasında yer almaktadır³³. Örneğin, İspanya’da Flamenko festivali³⁴ ve Cordoba bahçe festivali³⁵, İtalya ve İsveç’te deniz ürünleri festivali³⁶, Almanya’da Oktoberfest³⁷, Çin’de buz heykelleri festivali ve Kolombiya’da Medellin çiçek festivali gibi farklı ülkelerde yerel festivaller önemli bir turizm çekiciliği haline gelmiştir. Bu bakımdan destinasyonlar, değişen turist davranış ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek için yerel miras unsurlarını turizm pazarına sunmakta ve günümüzdeki yoğun rekabet ortamında tercih edilebilirliklerini arttırabilmek için özgün çekicilikler geliştirmektedir.

Son yıllarda Türkiye’de de somut olmayan kültürel miras unsurlarının ulusal ve uluslararası turizm talebi oluşturmada kullanıldığı görülmektedir. Bunlar arasında en çok bilinen ve en çok talep görenler şu şekilde belirtilebilir:

Mevlevi Sema Törenleri: Her yıl Konya’da Aralık ayının 1’inden 17’sine kadar devam eden Mevlana’yı anma etkinlikleri uluslararası bir organizasyon olarak düzenlenmektedir. Söz konusu tarihlerde çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından panel, sergi, konferans vb. tanıtım ve kültürel amaçlı faaliyetler yapılmaktadır. Bu dönemde Konya, turizm anlamında en yoğun ve etkin zamanını geçirmektedir. Buna mukabil olarak her cumartesi günü Konya Mevlana Kültür Merkezinde Sema Törenleri ücretsiz olarak yerli ve yabancı ziyaretçilere sunulmaktadır. Nitekim bu ve benzeri gösteriler sadece Konya ile

Rajasthan, India”. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2022, 20(1-2), s.1-17; Junjie Su, “Understanding the Changing Intangible Cultural Heritage in Tourism Commodification: the Music Players’ Perspective From Lijiang, China”, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2019, 17(3), s.247-268; Xinwei Su-Xi Li-Weiqliang Chen-Tao Zeng, “Subjective Vitality, Authenticity Experience, and Intangible Cultural Heritage Tourism: An Empirical Study of The Puppet Show”. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 2020, 37(2), s.258-271.

³² Timothy, *a.g.e.*, s.58.

³³ María Jose Del Barrio-María Devesa - Luis Cesar Herrero, “Evaluating Intangible Cultural Heritage: the Case of Cultural Festivals”. *City, Culture and Society*, 2012, 3(4), s.235-244; Francisco Gonzalez Santa Cruz-Tomas Lopez Guzman-Luz Stella Gallo-Pablo Rodríguez Gutiérrez, “Tourist Loyalty and Intangible Cultural Heritage: The Case of Popayan, Colombia”, *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 2020, 10(2), s.172-188.

³⁴ Yuko Aoyama, “Artists, Tourists, and The State: Cultural Tourism and the Flamenco Industry in Andalusia, Spain”, *International Journal of Urban and Regional Research*, 2009, 33(1), s.80-104.

³⁵ Tomás López Guzmán-Francisco Gonzalez Santa Cruz, “Visitors’ Experiences with Intangible Cultural Heritage: a Case Study from Córdoba, Spain”, *Journal of Heritage Tourism*, 2017, 12(4), s.410-415.

³⁶ Lucia Pizzichini-Tommy Andersson-Gian Luca Gregori, “Seafood festivals for local development in Italy and Sweden”, *British Food Journal*, 2022, 124(2), s.613-633.

³⁷ Bernd Süßmuth-Ulrich Woitek, “Estimating Dynamic Asymmetries in Demand at the Munich Oktoberfest”, *Tourism Economics*, 2013, 19(3), s.653-674.

sınırlı kalmayıp yıl boyunca Türkiye çapında çeşitli etkinliklerde sahne almakta ve turizme önemli katkılarda bulunmaktadır³⁸. Bu bağlamda özünde bir çeşit zikir ya da dini tören olarak adlandırabileceğimiz Sema Törenleri, günümüzde bir kültürel miras unsuru olarak turizm talebi yaratmada kullanılmaktadır³⁹.

Nevruz: Türk ve İran kültüründe baharın gelişi olarak kutlanan ve Farsça “Yenigün” anlamına gelen Nevruz, Orta Asya ve Mezopotamya bölgesinde yaşayan halklar tarafından kutlanmaktadır. Günümüzde 22 Mart haftası İranlı turistlerin özellikle Van ve çevresine yaptıkları turistik ziyaretler sayesinde o bölgede önemli bir turizm etkinliği haline gelmiştir⁴⁰. Bunun dışında Nevruz’un Türk Dünyası’nın farklı coğrafyalarında da bayram olarak kutlandığı görülmektedir. UNESCO tarafından tescillenmesi bu geleneğin daha geniş kitlelerce bilinmesini ve kutlanmasını sağlamıştır. Bu sayede yerli ve yabancı turistlerin adeta bir karnaval havasında bu etkinliğe katılmasını sağlamış ve turistik bir cazibe unsuru haline gelmiştir. İran sınırında bulunması nedeniyle Van ili, söz konusu bölgede turistik bir destinasyon haline gelmiştir. İranlı ve yerli turistler için üç haftalık bir süreyi kapsayan bu dönem önemli bir turizm hareketliliğine ve etkinliğe sahne olmaktadır. Nevruz dönemindeki bu etkinlikler 2014 itibarıyla “Van Alışveriş Festivali” adı altında turizme kazandırılmış ve yabancı turist sayısı üç yıllık bir sürede yaklaşık dört katına kadar çıkmıştır⁴¹.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali: Yaklaşık 700 yıldır düzenlenen Kırkpınar Yağlı Güreşleri dünyadaki en eski düzenli etkinlikler arasında yer almaktadır. Bu festival günümüzde, bir takım ritüelleri de bünyesinde barındıran bir festival haline gelmiştir. Özellikle yurtiçi olmak üzere yakın coğrafyalardan da çok sayıda turist bu festival için Edirne’ye seyahat etmektedir⁴². “Kırkpınar Haftası” olarak adlandırılan ve Haziran ayının sonu ile Temmuz ayı başlangıcında yapılan bu festival, yerli ve yabancı ziyaretçiler ve spor meraklıları tarafından takip edilmekte ve son dönemlerde bir turizm çekiciliği olarak planlanarak uluslararası turizm talebi yaratma amacıyla kullanılmaktadır⁴³.

Mesir Macunu Festivali: Yaklaşık 500 yıldır Manisa yöresinde kutlanmaya devam eden bu festival, 2012 yılında UNESCO’nun ‘İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası’ listesine girmiştir. Uluslararası Manisa Mesir

³⁸ Abdullah Akmaz - Metin Sürme, “Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Mevlevi Sema Törenleri”, *ASOS Journal*, 2018, 6(84), s. 425-432.

³⁹ Türker- Çelik, *a.g.m.*, s.91.

⁴⁰ Türker- Çelik, *a.g.m.*, s.91.

⁴¹ Hakan Kendir- Emin Arslan - Fatih Türkmen, “Türk Dünyası’nda Nevruz (Yengi-Kün) Kutlamalarının Festival Turizmi Açısından Değerlendirilmesi: Çimkent-Van Karşılaştırılması”, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, (7)4, s.2668-2684.

⁴² Türker- Çelik, *a.g.m.*, s.91.

⁴³ Derman Küçükaltan - Adil Oğuzhan - Sudi Apak - Ebru Boyacıoğlu, “Bölgesel Kalkınmada Kültürel Turizmin Etkisi: Kırkpınar Yağlı Güreşleri Örneği”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, 6(1), s.2-22.

Macunu Festivali adıyla organize edilen bu festival, her yıl Nevruz haftasında düzenlenmektedir⁴⁴. Özellikle festivalin UNESCO listesine girmesiyle beraber bu festival, çok sayıda yerli ve yabancı ziyaretçi çekerek önemli bir turizm faaliyeti haline gelmiştir. Bu bakımdan festival, Manisa için önemli bir ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyet konumundadır⁴⁵.

Bocuk Gecesi: Kalendar Gecesi ile bazı benzerlikler gösteren bu eğlence genelde Balkan göçmenleri tarafından Trakya bölgesinde yapılan bir kutlamadır. Kalendar Gecesinde olduğu gibi kutlamalar Ocak ayı ortasında yapılmaktadır. Unutulmaya yüz tutmuş bu gelenek, 2004 yılından itibaren Balkan göçmenleri tarafından yeniden organize edilerek 2013 yılı itibarıyla festival şeklinde organize edilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda Edirne'nin Keşan ilçesine bağlı Çamlıca beldesinde Bocuk Gecesi ile ilgili bir kültür merkezi kurulmuştur. Bocuk gecesi için yöre halkıyla beraber büyük katılımlı eğlenceler düzenlenmektedir. Bu gecede çeşitli yarışma ve aktiviteler yapılarak mümkün olduğunca kalabalık ve eğlenceli bir şekilde kutlama yapılmaktadır. Çeşitli ritüeller, kostüm vb. unsurları bünyesinde barındıran bu gelenek son yıllarda bölgenin turistik bir destinasyona dönüşmesine imkân sağlamıştır⁴⁶.

Karagöz: Ramazan ayının vazgeçilmez bir unsuru haline gelen geleneksel gölge oyunu, Türklerin kültür, sanat ve estetik yaklaşımını anlayışını yansıtmaktadır. Günümüzde festivallerde, ramazan yemeklerinde ve çeşitli organizasyonlarda sahnelenmekte ve turistik çekicilik olarak kullanılmaktadır⁴⁷.

Meddahlık: Günümüzdeki komedyenlik mesleğinin öncüsü olarak adlandırılan bu gelenek, topluluk önünde taklit yaparak hikâyeye anlatma ve izleyicileri eğlendirme temeline dayanmaktadır⁴⁸. Meddahlar, günümüz itibarıyla başlı başına bir etkinlik ya da turizm unsuru olarak faaliyet göstermese de festivallerde veya kültür/sanat faaliyetlerinde sahne almaktadırlar.

Kalendar Kutlamaları

Etimoloji ve Tarihçe

Kalendar, Doğu Karadeniz ve civar bölge kültürlerinde Rumi takvime göre yılın son günü olan 13 Ocak günü yapılan kutlamaları ifade etmektedir. Kalendar, bir takvim gününü ifade etmenin yanı sıra söz konusu coğrafyalarda yöresel yılbaşı gecesini ve bu geceye özgü gelenek ve ritüellere dayalı yapılan eğlenceleri kapsamaktadır. Benzer şekilde bu gece, Doğu Anadolu ve

⁴⁴ Türker-Çelik, *a.g.m.*, s.92.

⁴⁵ Eda Özleyen-Mustafa Tepeci, "Manisa'da Yöresel Yemeklerin ve Lezzetlerin Turizmin Gelişimine Katkısının Belirlenmesi", *Turizm Akademik Dergisi*, 4 (2), s.139-152.

⁴⁶ Özlem Güzel-Hande Akyurt Kurnaz, H. A. "Türk Kültüründe Bir Miras Olarak Bocuk Gecesi Ritüeli İçeriği: Fenomenolojik Bir Araştırma", *Milli Folklor*, 2020, 16(128), s.167.

⁴⁷ Türker-Çelik, *a.g.m.*, s. 91.

⁴⁸ Ali Türker-İsa Çelik, "Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Turistik Ürün Olarak Geliştirilmesine Yönelik Alternatif Öneriler", *Yeni Fikir Dergisi*, 2012, 4(9), s. 91.

Kafkasya’da yaşamış Hristiyan halkların yanı sıra Müslüman topluluklar arasında da bilinmekte ve kutlanmaktadır⁴⁹.

Etimolojik olarak incelendiğinde Doğu Karadeniz illerinde halk ağzında “Galandar” ve “Kalandaris” şeklinde ifade edilen Kalandar kelimesinin yeni yılın ilk günü manasına gelen Latince kökenli “calandae” kelimesinden türediği ifade edilmektedir. Günümüzde ise, Latince kökenli diğer batı dillerinde “calendar”, “calendrier” ve “calendario” şeklinde takvim kelimesini ifade edecek anlamda kullanılmaktadır⁵⁰. Bu bağlamda Kalandar, yılın son günü ve gecesi yapılan bir takım ritüelleri de içeren yılbaşı eğlencelerini içeren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır⁵¹.

Miladi takvime göre 31 Aralık gecesi yapılan yılbaşı eğlencelerine benzeyen bu gecede yeni yıl bayram havasında ve bir takım ritüel ve törenlerle karşılaşılır. Kalandar gecesi kutlaması olarak bilinen bu gelenek içerisinde farklı kültürlerden unsurları barındırmakta ve başta Trabzon ve ilçeleri olmak üzere Doğu Karadeniz Bölgesi’nde kutlanmaktadır. Bunun yanı sıra yapılan eğlenceler, kutlamalar, giyilen kostümler ve yiyeceklerin kullanımı nedeniyle Pagan geleneklerinden ve Hristiyanlık dönemiyle harmanlanmış olan Cadılar Bayramı’ndan izler taşıyan bir Anadolu geleneği olarak da ifade edilebilmektedir⁵². Antik Roma’da çeşitli eğlence ve oyunlarla kutlanan yeni yıl “Kalande” olarak adlandırılmaktaydı. Sonraki medeniyetlerde de varlığını devam ettiren bu gelenek Pagan geleneklerin yanı sıra özellikle Bizans döneminde Hristiyanlık etkisine de girerek dinsel bazı öğeleri de içermeye başlamıştır. Bu dönemde Pontus Bölgesi’nde ise Bizans’tan ayrılarak “Kalandofota” adıyla Antik Roma’daki haliyle kutlanmaya devam etmiştir⁵³.

Kalandar geleneği, Anadolu ve Karadeniz Bölgesi’nin Türk ve İslamlaşması ile birlikte bu dönemde Pagan inancı, Hristiyanlık, Roma, Bizans ve diğer medeniyetlerin etkisinin dışında Türk-İslam senteziyle harmanlanarak varlığını devam ettirmiştir. Kalandar’a benzer kutlamaların Güney Azerbaycan Türkleri arasında da görülmesi ve Sıya Gezme, Şivlilik gibi Anadolu Türkleri arasında görülen çok katımlı törensel oyunların varlığı, Kalandar geleneğinin Roma ve Doğu Karadeniz halklarının yanı sıra Orta Asya Türk geleneklerinden de izler taşıdığını göstermektedir.

Eski bir ananın süre gelimi olarak kutlanan Kalandar, Doğu Karadeniz dışında Roma, Bizans ve Pontus gelenekleriyle olan bağı nedeniyle Yunanistan’da, yakınlığı ve kültürel etkileşimi sebebiyle Kafkas coğrafyasında

⁴⁹ Okan Alay, “Anadolu ve Kafkasya Kavşağında Geleneksel Bir Yılbaşı Kutlaması: Kalandar”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2018, 11(23), s.98-99.

⁵⁰ Necati Demir, “Trabzon Yöresinde Zaman, Halk Takvimi ve Sayılı Günler”. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 2012, 4(1), s.18.

⁵¹ Kantarcı, *a.g.m.*, s.493.

⁵² Gülmelek Doğanay, “Unutma ve Anımsama Arasında Geçmişin Eril İnşası:Çaykara’da Kadın Olmak ve Geçmişin Reddi”, *Fe Dergi*, 2016, 8(1), s.28.

⁵³ Kantarcı, *a.g.m.*, s.495.

ve Karadeniz'in kuzeyinde yer alan Ukrayna ve çevre ülkelerinde benzer şekillerde bilinen ve kutlanan kadim bir gelenektir⁵⁴.

Görsel-1: Kalandar horonu⁵⁵

Görsel-2: Kalandar ateşi ve eğlenceler⁵⁶

Kutlamalar

Kalandar kutlamaları yöreden yöreye farklılıklar göstermesine rağmen genel hatlarıyla benzer içeriğe sahiptir. Pek çok bayram, festival ve şenlikte olduğu gibi Kalandar kutlamalarında da başrolde çocuklar ve gençler yer almaktadır. Kutlamalar için yeni yılın bir gün öncesinde (Miladi 13 Ocak) güneş doğmadan kalkılarak eve rızık meleklerinin girmesi için pencere ve kapılar açılır ve ayağı uğurlu olduğuna inanılan aile fertlerinden birinin eve ilk adımı atması sağlanır. Bu sayede yılın geri kalanında hane halkının uğurlu ve bereketli bir yıl geçireceğine inanılır. Günün akşamında ise aile, akraba ve arkadaşlar bir araya gelinerek yöreye ait yiyeceklerin sunulduğu “Kalandar Sofrası” hazırlanır. Bu geceye özgü olarak ateş yakılır, yörede “koliva” veya “hadik” olarak adlandırılan suda haşlanmış mısır pişirilir. Bunun yanı sıra yakılan ateşte közlenen mısır ve patates, bu geceye özel olarak bekletilen fındıklar ve diğer yöresel yiyecekler sohbet eşliğinde tüketilir. Bu geceyi eğlenceli kılan bir diğer husus ise çocukların ve gençlerin kimisi korkutucu kimisi komik çeşitli kostümler giyerek çeşitli oyunlar ortaya koymalarıdır. Bu törensel oyunlar sergilenirken, yörede gugar, harçi veya herek olarak adlandırılan uzunca sopaların ucuna torba ve zil bağlamak suretiyle komik-korkunç kostümlerle etrafta dolaşılır, komşu evler ziyaret edilerek hediye torbasının yiyecek ve para ile doldurulması hedeflenir⁵⁷. Evler gezilirken, öncelikle köyün ya da yörenin en yaşlı kişinin yaşadığı evden başlanmaya özen gösterilir ve bu gezmelere en değerli hediyelerin alınabileceği evleri takip

⁵⁴ Alay, *a.g.m.*, s.100-101.

⁵⁵ Vakfikebirhaber.com, “Vakfikebirde 1. Kalandar Şenliği Yapıldı”, Erişim Tarihi: 15.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.vakfikebirhaber.com.tr/vakfikebir/vakfikebir-de-1kalandar-senligi-yapildi-h338.html>

⁵⁶ Olympos.com, “Livera Kalandar Etkinlikleri”, Erişim Tarihi: 01.04.2022, Erişim Adresi: <http://www.olympus.com.tr/livera-kalandar-etkinlikleri/>

⁵⁷ Alay, *a.g.m.*, s.101-102.

edecek şekilde devam edilir. Buradaki eğlence, kapıyı çalan kişinin kapının önüne torbasını bırakıp saklanmasıyla başlar. Amaç yakalanmadan hediye dolu torbayı alıp dolaşmaya devam etmektedir. Ev sahibi ise kapısına bırakılan torbaya hediyesini koyar ve torbanın sahibini yakalamaya çalışır. Bunun için genellikle torbaya bir ip bağlanır ve torbanın alınacağı sırada ev sahibi ipe asılıp şakacıyı yakalamaya çalışır veya kim olduğunu tahmin edip ortaya çıkmasını söyler. Ev sahibi ev gezmesine gelen kişiyi doğru tahmin ederse hediye yerine odun, fındikkabuğu vb. yenmeyecek şeyleri torbaya koyar⁵⁸. Bir diğer geleneksel oyuna göre ise ev dolaşmaları sırasında gençler çeşitli kılıklara girerek kapıya poşet bırakmak yerine evlere girerek fındık, mısır, yöresel meyve vs. ne bulurlarsa toplamaya çalışır. Bu sırada ev sahibi, gelin kılığındaki kişinin yüzünü açmaya çalışarak kim olduğunu bulmaya çalışır. Damat, sarhoş, papaz vb. kılığındaki diğer kişiler ise ev sahibini çeşitli oyunlar oynayarak gelinden uzat tutmaya çalışır⁵⁹.

Bu güne özgü bir diğer önemli ritüel ise evlere gidildiğinde çeşitli manilerin söylenmesidir. Bu maniler farklı şekillerde olmakla beraber en yaygın olanları şu şekildedir:

- Kalandar gecesi / Devlet bacası / Dolduran tası / Cennet hocası / Vermeyen asi / Cehennem hocası / Üstünde erkek uşak/ Ahırda dışı buzak⁶⁰.
- Gece geldim kapınıza / Selam verdim yapınıza / Selamımı almazsanız / Daha gelmem yapınıza⁶¹.

Gecenin sonunda köy meydanında toplanılır, Kalandar ateşi yakılır ve horon oynanır. Bu esnada bir takım eğlence ve teatral oyunlar sergilenir. Oynanan oyunların başrolünü çocuk büyüklüğünde olduğu varsayılan, geceleri ortaya çıkan tüylü ve zararsız olarak bilinen karakoncel/karakoncolosa üstlenir. Şakacı olmasıyla bilinen bu tiplleme, görüntüsü nedeniyle insanlara korku verir. Bu nedenle çocuklar ve gençler giydikleri kıyafetlerle kendilerini karakoncele benzetmeye çalışır. Bu oyunlarda yer alan tipllemeler yöresel farklılıklar içermekle birlikte genel olarak şu şekilde ifade edilmektedir⁶².

Karakoncel/Momoyer: Doğu Karadeniz yöresinde ve diğer bölgelerdeki genel inanışa göre kışın soğuk zamanlarında ortaya çıkan ve insanlara zarar vermeye çalışan bir yaratıktır. Şekil olarak çocuk boylarında ve kürklü olduğu varsayılır. Sokaklarda dolaşarak insanlara “Nereden geliyorsun, Nereye

⁵⁸ Kantarcı, *a.g.m.*, s.495.

⁵⁹ Doğanay, *a.g.m.*, s.28.

⁶⁰ Yağmur Dönmez, “Unutmaya Meyilliyken... Bir Hatırlatıcı Olarak Dil”, *Kebikec: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 2017, 44, s.257.

⁶¹ Kantarcı, *a.g.m.*, s.499.

⁶² Ömer Akın, “Kültürel Bellek Bağlamında Maçka Yöresinde Kalandar Kutlaması”, 2. *Uluslararası Müzik ve Dans Araştırmaları Sempozyumu*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuarı, Trabzon, 18-22 Ekim 2016, s. 11-14; Kantarcı, *a.g.m.*, s.497.

gidiyorsun? Adın ne?” diye sorular sorar ve verilecek cevaplar içerisinde “kara” ifadesini içeren bir kelime yoksa karşısındakine tarakla vurarak zarar vermeye çalışır.

İmam: Karakoncel eve ulaşmadan önce gelin-kaynana arasında bir sürtüşme amaçlayan imam önemli karakterlerden biridir. Genellikle lafbaz bir kadın tarafından oynanır. Asıl görevi gelin-damat arasında bir nikâh kıymaktır ama bunu yapmamaya ve süreci uzatmaya uğraş verir.

Sarhoş: Genellikle Karakoncel’e fiziksel ve sözel olarak sataşma içerisinde olur ve elinde bir şişe bulundurarak etrafta dolaşır.

Kemençeci: Oyun boyunca kemençesiyle kutlamalara eşlik eder. Bilhassa karışıklık çıktığında ortamı sakinleştirmek için devreye girer.

Türkücü: Ziyaret edilen eve özgü atma türküler söyler. Kemençeci ile ortak hareket eder.

Kocakarı: Sürekli bir söylenme içerisinde ihtiyardan (eşinden) şikâyet eder. Çektiği çilelerden ve yaşadığı zorluklardan bahseder. Yaşına rağmen yeni bir eş aradığını dile getirir.

İhtiyar: Bu tiplere de, sürekli olarak kocakarıdan (eşinden) yakınır ve eşinin kendisine iyi bakmadığından şikâyet eder.

Gelin: Genel olarak damada dert getirmeye çalışır. Genellikle bir erkek tarafından oynanır.

Damat: Ayı ve sarhoş ile sürekli bir didişme ve kavga halindedir. Saf ve başı beladan kurtulmayan bir şekilde lanse edilir.

Haberci: Karakoncel’in geldiğini elindeki çan, zil vb. bir eşyayla haber verir.

Ayı: Hoşlanmadığı kişilere saldırır ve evlerin önünü karıştırarak eşyaları dağıtır.

Kurt: İnsanlar arasında hin bir biçimde gezen tiplere de.

Heybeci: Köylüden toplanan hediyelikleri taşımakla görevli bir karakterdir.

Korucu: Başı belada olan damada yardım eden ve hediyelikleri taşıyan Heybeci’yi koruyan tiplere de.

Görsel-3: Teatral gösteriler⁶³Görsel-4: Sosyal oyunlar⁶⁴

Sonuç ve Öneriler

Türkiye, ziyaretçi sayısı bakımından küresel turizm pazarında önemli bir yere sahip olmasına karşın, turizm rekabet düzeyi açısından rakiplerine göre oldukça zayıf bir konumdadır⁶⁵. Bu nedenle Türkiye'nin, sahip olduğu kaynakları değerli ürünler haline dönüştürerek turizmde rekabet gücünü arttırması beklenmektedir. Bu amaçla, turizm pazarında değişen tüketici tercih ve eğilimlerine yönelik özellikle somut olmayan kültürel miras unsurlarının turizm çekiciliği olarak planlanması Türkiye turizminin geleneksel yapısına yeni alternatifler oluşturabilir.

Somut olmayan miras unsurlarının tanımlanması, sunulması, değerlendirilmesi ve dolayısıyla anlaşılması, somut unsurlara göre daha zor olmaktadır. Bu nedenle somut olmayan kültürel mirasa dayalı turizm planlaması diğer turizm türlerinden daha farklı bir planlama sürecine ihtiyaç duymaktadır. Bu bakımdan, evsahibi-ziyaretçi etkileşimine yeni bir ilişki biçimi sunan bu turizm türünün planlanması hassas bir süreç gerektirmektedir⁶⁶.

Kalantar kutlamaları Doğu Karadeniz bölgesine ait özgün bir somut olmayan kültürel miras unsurunu ifade etmektedir. Günümüzde çeşitli destinasyonlarda benzer özelliklere sahip unsurlar turizm çekiciliği olarak kullanılarak turizm pazarına arz edilmektedir⁶⁷. Bu bakımdan, Kalantar kutlamalarının sahip olduğu özgünlük ve kültürel zenginlik, bu unsurun önemli bir turizm potansiyeli taşıdığını ortaya koymaktadır. Bununla beraber, Kalantar kutlamalarının bir turizm ürünü olarak planlanarak anlamlı bir talep yaratması, uzun süreli ve çok boyutlu bir planlama süreci gerektirmektedir.

Somut olmayan kültürel mirasa dayalı turizm gelişiminde yerel farkındalık ve bilgi düzeyinin önemli olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber özellikle kültürel mirasa dayalı turizm türlerinde toplumun planlama sürecine dâhil olması, başarılı bir sonuç elde edebilmek için gerekli görülmektedir⁶⁸. Bu bakımdan, Kalantar kutlamalarının bir turizm ürünü olarak planlanması süreci öncelikle yerel halkın farkındalık düzeyini artırma çalışmalarıyla başlamayı

⁶³ Rehbername.com, “Trabzon’da Kadim Bir Yılbaşı Ritüeli”, Erişim Tarihi: 07.08.2022, Erişim Adresi: <https://www.rehbername.com/rehberce/kalantar-nedir-trabzonda-yilbasi-ritueli>

⁶⁴ Aa.com, “Kalantar Geleneği Yaşatılıyor”, Erişim Tarihi: 01.09.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/kalantar-gelenegi-yasatiliyor>

⁶⁵ World Economic Forum, “The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019”, Erişim Adresi: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf

⁶⁶ Mino Esfehani-Julia Albrecht, “Planning for Intangible Cultural Heritage in Tourism: Challenges and Implications”, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 2019, 43(7), s.982.

⁶⁷ Shahida Khanom-Brent Moyle-Noel Scott-Millicent Kennelly, “Host-guest authentication of intangible cultural heritage: A literature review and conceptual model”, *Journal of Heritage Tourism*, 2019,14(5-6), s.396-408.

⁶⁸ Butler- Szili- Huang, a.g.m.; Esfehani- Albrecht, a.g.m.

gerektirmektedir. Bu bakımdan toplumun, ne yapılmak istendiğine dair çeşitli araçlar kullanılarak bilgilendirilmesi ve daha sonra ise planlama sürecine aktif olarak katılımının sağlanması amaçlanmalıdır. Bu bakımdan, kültürel mirasın asıl sahibi olan yerel halkın bu süreçte etkin ve destekleyici bir rol oynaması destinasyon yöneticilerinin dikkate alınması gereken bir önkoşul olarak vurgulanabilir.

Kültürel mirasa dayalı gerçekleşen turizmde, ziyaretçilerin özgünlük arayışında oldukları ve genellikle nostalji duygusu yaşama motivasyonu ile hareket ettikleri belirtilmektedir⁶⁹. Bu bakımdan, Kalandar kutlamalarının her şeyden önce özgün içeriği vurgulanmalı ve gerektiğinde belirlenen hedefler doğrultusunda yeniden canlandırılmalıdır. Karadeniz bölgesinde Kalandar kutlamaları, köy nüfusunun daha fazla olduğu geçmiş yıllarda yaygın ve yoğun olarak kutlanırken, kırdan kente göç sonucu değişen yaşam tarzı ve sosyal yapı sonucunda kent ortamında kutlanmamakta veya yüzeysel olarak kutlanmaktadır. Bu bakımdan, Kalandar kutlamalarını kültürel miras turizmi pazarına sunabilmek için öncelikle bu kutlamaların bölge halkı için yeniden canlandırılması şarttır. Buradan hareketle, köylerde eski uygulamaların yaşatılması şeklinde, nüfusun fazla olduğu kentlerde ve şehir merkezlerinde ise kalabalık grupların katılabileceği özgün haliyle uyumlu yeni içeriklerde etkinliklerin düzenlenmesi önerilebilir. Böylece somut olmayan kültürel mirasa dayalı turizm gelişimi için özgünlük gerekliliği sağlanabilir.

Ayrıca, bölgesel olarak kutlama içeriklerinde farklılıklar olması ve kutlamaların eskiye göre daha az ve yüzeysel yapılması, kutlamalardaki bazı uygulama ve ritüellerin unutulması riskini oluşturmaktadır. Bu bakımdan, nitel araştırma yöntemleriyle kutlama içeriklerine ait detaylı bilgilerin elde edilmesi ve bunların kitapçık haline getirilmesi önemlidir. Bu süreç, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve yöre halkı arasında etkin bir işbirliğine ihtiyaç duymaktadır.

Otantiklik algısı, etkinlikler ve uygulamalar aracılığıyla kısmen yerel halk tarafından kontrol edilirken kısmen ise medya tarafından kontrol edilmektedir⁷⁰. Bu bakımdan, otantiklik duygusunu yönetebilmek için geleneksel ve yeni medya araçlarının kullanımı önem arz etmektedir. Özellikle sosyal medyayı da içeren yeni medya araçlarının, festival öncesi, esnası ve sonrasında talep, imaj ve marka yaratma çalışmalarında oldukça etkili olduğu belirtilmektedir⁷¹. Bu bakımdan; festival öncesi tanıtım ve talep yaratmada, festival esnasında etkileşim yaratma ve bilgi ve iletişim ağı oluşturmada ve festival sonrasında ise deneyim paylaşımı ve elektronik kulaktan kulağa pazarlama gibi amaçlarla yeni

⁶⁹ Michael Hughes-Jack Carlsen, "The Business of Cultural Heritage Tourism: Critical Success Factors", *Journal of Heritage Tourism*, 2010, 5(1), s.18.

⁷⁰ Chhabra- Healy- Sills, *a.g.m.*, s.715.

⁷¹ Kelly MacKay-Danielle Barbe-Christine Van Winkle-Elizabeth Halpenny, "Social Media Activity in A Festival Context: Temporal and Content Analysis", *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 2017, 29(2), s.669-689.

medya kullanımı günümüz rekabet koşullarında kritik bir öneme sahiptir. Kalandar kutlamalarının da ulusal ve uluslararası turizm pazarına arz edilme çalışmalarında bu gerekliliklerin sağlanmasının karar alıcılar tarafından dikkate alınması önerilebilir.

Kültürel miras turistlerinin, eğitim düzeyi ve gelir seviyelerinin yüksek olduğu⁷² ve daha fazla deneyerek tecrübe etme eğiliminde oldukları⁷³ belirtilmektedir. Bu bakımdan, Kalandar kutlamalarında ziyaretçilerin aktif olarak katılabilecekleri içeriklerin geliştirilmesi ziyaretçi deneyim kalitesinin ve memnuniyet düzeyinin artması bakımından önemlidir. Bu bağlamda ziyaretçilere, geleneksel Kalandar kutlamaları esnasında sergilenen oyunlarda aktif oyuncu veya aktif izleyici olarak rol verilmesi, komşu gezmelerine ve Kalandar yemeklerinin hazırlanma sürecine katılımlarının sağlanması ve Kalandar ateşinin yakılması gibi aktif faaliyetlerin planlanması önerilebilir. Böylece ziyaretçilerin yerel kültürle bütünleşerek memnuniyet düzeylerinin ve dolayısıyla tekrar ziyaret ve tavsiye eğilimlerinin artması sağlanabilir.

Doğu Karadeniz bölgesinde Kalandar odaklı miras turizminin gelişmesi bölgeye yeni alternatifler sunma potansiyeline sahiptir. Günümüzde bölgedeki turizm faaliyetleri büyük ölçüde yaz aylarıyla sınırlıyken, 13 Ocak gününe denk gelen Kalandar kutlamaları ise bölgede turizm faaliyetlerinin kış döneminde de devam etmesine yardımcı olabilir. Böylece turizmin tüm yıla yayılması, düşük sezonda atıl kalan potansiyelin kullanılması ve bölgenin turizm gelişiminden daha fazla yararlanmasına katkı sağlayabilir. Bununla beraber, Kalandar kutlamaları için bölgeye gelen ziyaretçilere yönelik farklı içeriklerde tur paketlerinin oluşturulması karar alıcı paydaşların dikkate alınması gereken bir unsur olarak belirtilebilir. Bu paketlerde; aynı dönemin balık sezonuna denk gelmesi nedeniyle bölgedeki balıkçılık kültürünün tanıtılması, kış sezonu olması nedeniyle bölgedeki kış turizmi merkezlerinin ve çekiciliklerinin kullanılması ve bölgeye ait diğer somut ve soyut varlıklar gibi farklı unsurların dikkate alınması önerilebilir. Böylece ziyaretçilerin bölgede kalma süresi uzatılarak, turizmin bölgeye daha fazla katkı yapması sağlanabilir.

Kalandar kutlamalarının turizm ürünü olarak planlanmasının, imaj ve marka yaratma sürecine de katkı sağlayacağı öngörülebilir. Doğu Karadeniz Bölgesi, turizm pazarında daha çok doğal çekicilikler ve somut kültürel varlıklar üzerinden talep yaratmaktadır. Bunlara ek olarak, Kalandar gibi somut olmayan miras unsurlarının da turizm ürünü olarak kullanımı, destinasyon imajı oluşturma sürecine zenginlik katabilir. Ayrıca somut olmayan kültürel miras unsurlarının turizmde kullanımı, bu tür miras varlıklarına ilgi duyan gruplara ulaşarak bölgenin alternatif pazarlara yönelmesini sağlayabilir. Bu ise, bölgeye yönelik talebin de çeşitlenerek artmasına yardımcı olabilir.

⁷² Chhabra- Healy- Sills, *a.g.m.*, s.715.

⁷³ Dallen Timothy, "Contemporary Cultural Heritage and Tourism: Development Issues and Emerging Trends", *Public Archaeology*, 2014, 13(1-3), s.33.

Kalantar kutlamalarının turizm çekiciliği olarak planlanması, bu miras unsurunun tekrar canlandırılmasına, yaşatılmasına ve yerel kültürün devamının sağlanmasına da katkı sunabilir. Bu yönüyle, hem miras kaynağının korunması hem de oluşan taleple beraber bölgeye ve topluma sosyoekonomik fayda sağlanması mümkün olabilir.

KAYNAKLAR

AKIN Ömer, “Kültürel Bellek Bağlamında Maçka Yöresinde Kalantar Kutlaması”, 2. *Uluslararası Müzik ve Dans Araştırmaları Sempozyumu*, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, 18-22 Ekim 2016, ss. 11-14.

AKMAZ Abdullah-SÜRME Metin, “Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Mevlevi Sema Törenleri”, *ASOS Journal*, 2018, 6(84), ss.425-432.

ALAY Okan, “Anadolu ve Kafkasya Kavşağında Geleneksel Bir Yılbaşı Kutlaması: Kalantar”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2018, 11(23), ss.98-99.

ALVAREZ Maria, “Marketing of Turkey as a Tourism Destination”, *Anatolia An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 2010, 21(1), ss.123-138.

AOYAMA Yuko, “Artists, Tourists, and The State: Cultural Tourism and the Flamenco Industry in Andalusia, Spain”, *International Journal of Urban and Regional Research*, 2009, 33(1), ss.80-104.

BAYAZİT Murat - CEYLAN Uğur - SAYLAN Uğur, “Geleneksel El Sanatlarının Bölge Turizmine Etkisi: Güneydoğu Anadolu Bölgesi”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 2012, 1(1), ss.899-908.

BESSIÈRE Jacinthe, “Local Development and Heritage: Traditional Food and Cuisine as Tourist Attractions in Rural Areas”, *Sociologia Ruralis*, 1998, 38(1), ss.21–34.

BOLEY Bynum - GAITHER Cassandra Johnson, “Exploring Empowerment within the Gullah Geechee Cultural Heritage Corridor: Implications for Heritage Tourism Development in the Lowcountry”. *Journal of Heritage Tourism*, 2016, 11(2), ss.155-176.

BOYD Stephen, “Cultural and Heritage Tourism in Canada: Opportunities, Principles and Challenges”, *Tourism and hospitality Research*, 2002, 3(3), ss.211-233.

BUTLER Gareth – SZILI Gerti - HUANG Huanling, “Cultural Heritage Tourism Development in Panyu District, Guangzhou: Community Perspectives on Pride and Preservation, and Concerns for the Future”. *Journal of Heritage Tourism*, 2022, 17(1), ss.56-73.

CHHABRA Deepak - HEALY Robert - SILLS Erin, “Staged Authenticity and Heritage Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 2003, 30(3), ss.702-719.

CHUNG Namho - LEE Hyunae - KIM Jin-Young - KOO Chulmo, "The Role of Augmented Reality for Experience-Influenced Environments: the Case of Cultural Heritage Tourism in Korea", *Journal of Travel Research*, 2018, 57(5), ss.627-643.

ÇAPAR Gizem - YENİPİNAR Uysal, "Somut olmayan kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizm", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2016, 4(1), ss.100-115.

ÇEVİK Samet, "Kültürel Miras Kapsamında Edebiyat Turizmi Deneyimi: Sait Faik Abasıyanık'ın İzinde Otoetnografik Bir Çalışma", *Electronic Turkish Studies*, 2017, 12(29), ss.151-168.

DEL BARRIO María Jose - DEVESA María, - HERRERO Luis Cesar, "Evaluating Intangible Cultural Heritage: the Case of Cultural Festivals". *City, Culture and Society*, 2012, 3(4), ss.235-244.

DEMİR Necati, "Trabzon Yöresinde Zaman, Halk Takvimi ve Sayılı Günler". *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 2012, 4(1), ss.5-21.

DOĞANAY Gülmelek, "Unutma ve Anımsama Arasında Geçmişin Eril İnşası:Çaykara'da Kadın Olmak ve Geçmişin Reddi", *Fe Dergi*, 2016, 8(1), ss.15-33.

DÖNMEZ Yağmur, "Unutmaya Meyilliyken... Bir Hatırlatıcı Olarak Dil", *Kebikec: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmalı Dergisi*, 2017, 44, ss. 249-264.

DU CROS Hilary, "A New Model to Assist in Planning for Sustainable Cultural Heritage Tourism", *International Journal of Tourism Research*, 2001, 3(2), s.165-170.

DÜNYA TURİZM ÖRGÜTÜ, *Tourism and Intangible Cultural Heritage*, 2012, UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284414796>.

ESFEHANI Mino - ALBRECHT Julia, "Planning for Intangible Cultural Heritage in Tourism: Challenges and Implications", *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 2019, 43(7), ss.980-1001.

FORGAS SERRA Sara - FERNANDEZ Joaquim Majó - CERDAN Lluís Mundet, "the Value of Popular Cuisine in Tourism: A Costa Brava Case Study", *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2021, 19(2), ss.216-229.

FORNÉ Francesc Fusté - CERDAN Lluís Mundet i, "A Land of Cheese: From Food Innovation to Tourism Development in Rural Catalonia", *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2021, 19(2), ss.166-183.

GARCÍA Salvador Del Barrio-PEÑA Belén Prados, "Do Brand Authenticity and Brand Credibility Facilitate Brand Equity? The Case of Heritage Destination Brand Extension", *Journal of Destination Marketing & Management*, 2019, 13, ss.10-23.

GARCÍA-ALMEIDA Desiderio Juan, "Knowledge Transfer Processes in the Authenticity of the Intangible Cultural Heritage in Tourism Destination Competitiveness", *Journal of Heritage Tourism*, 2019, 14(5-6), ss.409-421.

GÜZEL Özlem - KURNAZ Hande Akyurt, H. A. "Türk Kültüründe Bir Miras Olarak Bocuk Gecesi Ritüeli İçeriği: Fenomenolojik Bir Araştırma", *Milli Folklor*, 2020, 16(128), ss.163-178.

HO Pamela - MCKERCHER Bob, "Managing Heritage Resources as Tourism Products", *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 2004, 9(3), ss.255-266.

HUGHES Michael - CARLSEN Jack, "The Business of Cultural Heritage Tourism: Critical Success Factors". *Journal of Heritage Tourism*, 2010, 5(1), s.17-32.

KANAI Miguel, "Buenos Aires, Capital of Tango: Tourism, Redevelopment and the Cultural Politics of Neoliberal Urbanism", *Urban Geography*, 2014, 35(8), ss.1111-1117.

KANTARCI Zeynep, "Kalandar Kutlaması: Livera (Yazlık) Köyü Örneği", *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, 4(10), ss.491-503.

KENDİR Hakan,-ARSLAN Emin-TÜRKMEN Fatih, "Türk Dünyası'nda Nevruz (Yengi-Kün) Kutlamalarının Festival Turizmi Açısından Değerlendirilmesi: Çimkent-Van Karşılaştırılması", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, (7)4, ss.2668-2684.

KHANOM Shahida - MOYLE Brent - SCOTT Noel - KENNELLY Millicent, "Host-Guest Authentication of Intangible Cultural Heritage: A Literature Review and Conceptual Model", *Journal of Heritage Tourism*, 2019,14(5-6), ss.396-408.

KIM Soojung - WHITFORD Michelle - ARCODIA Charles, "Development of Intangible Cultural Heritage as a Sustainable Tourism Resource: the Intangible Cultural Heritage Practitioners' Perspectives", *Journal of Heritage Tourism*, 2019, 14(5-6), ss.422-435.

KÜÇÜKALTAN Derman-OĞUZHAN Adil-APAK Sudi-BOYACIOĞLU Ebru, "Bölgesel Kalkınmada Kültürel Turizmin Etkisi: Kırkpınar Yağlı Güreşleri Örneği", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,2005, 6(1), ss.2-22.

LAEIS Gabriel - SCHEYVENS Regina - MORRIS Carolyn, "Cuisine: a New Concept for Analysing Tourism-Agriculture Linkages?", *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2020, 18(6), ss.643-658.

LI Yiping, "Heritage Tourism: the Contradictions Between Conservation and Change", *Tourism and Hospitality Research*, 2003, 4(3), ss.247-261.

LÓPEZ GUZMÁN Tomás - CRUZ Francisco Gonzalez Santa, "Visitors' Experiences with Intangible Cultural Heritage: a Case Study from Córdoba, Spain", *Journal of Heritage Tourism*, 2017, 12(4), ss.410-415.

MACKAY Kelly-BARBE Danielle -VAN WINKLE Christine-HALPENNY Elizabeth, "Social Media Activity in A Festival Context: Temporal and Content Analysis", *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 2017, 29(2), ss.669-689.

MARKWELL Susan - BENNETT Marion - RAVENSCROFT Neil, "The Changing Market for Heritage Tourism: A Case Study of Visits to Historic Houses in England", *International Journal of Heritage Studies*, 1997, 3(2), s.95-108.

OLYMPUS, "Livera Kalandar Etkinlikleri", Erişim Tarihi: 01.04.2022, Erişim Adresi: <http://www.olympus.com.tr/livera-kalandar-etkinlikleri/>

OZRETIC DOSEN Durdana - PREVISIC Jozo - KRUPKA Zoran - SKARE Vatroslav - KOMARAC Tanja, "The Role of Familiarity in the Assessment of Turkey's Country/Destination Image: Going Beyond Soap Operas", *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 2018, 12(3), ss.277-291.

ÖZLEYEN Eda-TEPECİ Mustafa, "Manisa'da Yöresel Yemeklerin ve Lezzetlerin Turizmin Gelişimine Katkısının Belirlenmesi", *Turizm Akademik Dergisi*, 4 (2), ss.139-152.

PANZERA Elisa - DE GRAAFF Thomas - DE GROOT Henri, "European Cultural Heritage and Tourism Flows: The Magnetic Role of Superstar World Heritage Sites", *Papers in Regional Science*, 2021, 100(1), ss.101-122.

PELİT Elbeyi - TÜRKÖĞLU Turgut, "Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerinin Turizme Yansımaları Ebru Sanatı Üzerine Bir İnceleme", *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2019, 3(1), ss.101-118.

PIZZICHINI Lucia-ANDERSSON Tommy-GREGORI Gian Luca, "Seafood Festivals for Local Development in Italy and Sweden", *British Food Journal*, 2022, 124(2), ss.613-633.

RANWA Ruchika, "Impact of Tourism on Intangible Cultural Heritage: Case of Kalbeliyas from Rajasthan, India". *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2022, 20(1-2), ss.1-17.

SANTA CRUZ Francisco Gonzalez-GUZMAN Tomas Lopez-GALLO Luz Stella-GUTIÉRREZ Pablo Rodríguez, "Tourist Loyalty and Intangible Cultural Heritage: The Case of Popayan, Colombia", *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 2020, 10(2), ss.172-188.

SHARPLEY Richard, "Kamikaze'heritage Tourism in Japan: A Pathway to Peace and Understanding?", *Journal of Heritage Tourism*, 2020, 15(6), ss.709-726.

ŠKRABIĆ PERIĆ Blanka - ŠIMUNDIĆ Blanka - MUŠTRA Vinko - VUGDELIJA Marijana, "The Role of UNESCO Cultural Heritage and Cultural Sector in Tourism Development: the Case of EU Countries", *Sustainability*, 2021, 13(10), ss.5473.

SOTIRIADIS Marios, "Pairing Intangible Cultural Heritage with Tourism: The Case of Mediterranean Diet". *EuroMed Journal of Business*, 2017, 12(3), ss.269-284.

STARČEVIĆ Slađana, "The Origin and Historical Development of Branding and Advertising in the Old Civilizations of Africa, Asia and Europe", *Marketing*, 2015, 46(3), ss.179-196.

SU Junjie, "Understanding the Changing Intangible Cultural Heritage in Tourism Commodification: the Music Players' Perspective From Lijiang, China", *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2019, 17(3), ss.247-268.

SU Xinwei - LI Xi - CHEN Weiqiang - ZENG Tao, "Subjective Vitality, Authenticity Experience, and Intangible Cultural Heritage Tourism: An Empirical Study of The Puppet Show". *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 2020, 37(2), ss.258-271.

SÜSSMUTH Bernd - WOITEK Ulrich, “Estimating Dynamic Asymmetries in Demand at the Munich Oktoberfest”, *Tourism Economics*, 2013, 19(3), ss.653-674.

TIMONEY Steven, “We Should All Know Where We Came From. Identity and Personal Experiences at Heritage Sites”. *Journal of Heritage Tourism*, 2020, 15(4), ss.424-437.

TIMOTHY Dallen, *Cultural Heritage and Tourism: An introduction*. Bristol 2011.

TIMOTHY Dallen, “Contemporary Cultural Heritage and Tourism: Development Issues and Emerging Trends”, *Public Archaeology*, 2014, 13(1-3), ss.30-47.

TÜRKER Ali - ÇELİK İsa, “Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Turistik Ürün Olarak Geliştirilmesine Yönelik Alternatif Öneriler”, *Yeni Fikir Dergisi*, 2012, 4(9), ss.86-98.

UNESCO, “Intangible Heritage: Arts and Traditions of the World” 2021. Erişim Adresi: <https://www.unesco.org/archives/multimedia/subject/13/Intangible+heritage>

VAKFIKEBİR HABER, “Vakfikebirde 1. Kalandar Şenliği Yapıldı”, Erişim Tarihi: 15.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.vakfikebirhaber.com.tr/vakfikebir/vakfikebir-de-1kalandar-senligi-yapildi-h338.html>

VONG Louis Tze, “An Investigation of the Influence of Heritage Tourism on Local People's Sense of Place: The Macau Youth's Experience”, *Journal of Heritage Tourism*, 2013, 8(4), ss.292-302.

WORLD ECONOMIC FORUM, “The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019”, Erişim Adresi: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf

YAO Dan - ZHANG Ke - WANG Lin - LAW Rob - ZHANG Mu, “From Religious Belief to Intangible Cultural Heritage Tourism: A Case Study of Mazu Belief”, *Sustainability*, 2020, 12(10), ss.4229.

ZHU Yujie - LIU Junmin, “Cultural Reproduction: Ethnic Festivals as Intangible Cultural Heritage in China”, *Loisir et Société/Society and Leisure*, 2022, 44(3), ss.1-14.